

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิด หลักการ การบริหาร โรงเรียน
2. แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม
3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง
5. มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)
6. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. บริบทของโรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด หลักการ การบริหารโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่ทำให้การศึกษาแก่เด็กในวัยเรียนที่กำลังเจริญเติบโตมากที่สุด และเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทต่อการพัฒนาคน เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐจัดให้กับพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศไทยในลักษณะให้เปล่า เพราะรัฐมีความเชื่อพื้นฐานว่า เด็กที่มีอายุ 7-15 ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญงอกงามทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การให้การศึกษาจะสามารถพัฒนาบุคคลเหล่านี้ให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นสถานศึกษาที่ต้องรับผิดชอบภารกิจดังกล่าว คือ ให้การศึกษาเบื้องต้นตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน เพราะโรงเรียนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ พอสมควร เช่น อาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ บุคลากร เป็นต้น และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องเป็นผู้นำในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาดำเนิน ไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรอย่างสมบูรณ์ แต่ผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่สามารถทำทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรหลาย ๆ ฝ่าย เช่น กรรมการสถานศึกษา ชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน

ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีหลักการ เทคนิควิธีการที่ดี หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ประสิทธิภาพของการบริหารเกิดจากระบวนการบริหารที่มีการวางแผนการจัดองค์การ การควบคุม และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์

วัตถุประสงค์สำคัญของการบริหาร โรงเรียนมีหลายประการดังนี้

1. เพื่อให้งานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย
2. เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน
4. เพื่อให้งานต่าง ๆ ของโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย
5. เพื่อเป็นการสนองนโยบายของหน่วยงานรับผิดชอบระดับสูง
6. เพื่อเป็นการรับความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษา
7. เพื่อเป็นการเตรียมการรับความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษา

การศึกษา

จากวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานของ โรงเรียนบรรลุเป้าหมายหลักก็คือ นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีชีวิตที่สงบสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ

โรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ใช้กรอบแนวคิดการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาตามแนวทางปฏิบัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39 จำนวน 4 ด้าน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 9-12)

1. ด้านวิชาการ
2. ด้านงบประมาณ
3. ด้านการบริหารงานบุคคล
4. ด้านการบริหารทั่วไป

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม มีมาตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มมีการใช้ประชาธิปไตยในการปกครองประเทศในปี พ.ศ. 2475 โดยสามารถแบ่งเป็น 4 ยุคที่สำคัญ ซึ่งสรุปรายละเอียดในแต่ละยุค ได้ดังนี้ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2553 : 16-23)

ยุคที่ 1 : ยุคปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. 2475

ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2523 การบริหารราชการไทยเป็นแบบสั่งการจากบนลงสู่ล่าง เป็นรูปสามเหลี่ยมปิรามิดที่สะท้อนอำนาจของผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้สั่งการไม่ว่าด้านนโยบาย การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การกำกับดูแล และการตรวจสอบ ฯลฯ ล้วนมาจากส่วนกลาง ในขณะเดียวกัน การบริหารภาครัฐก็มีการปรับปรุงมาโดยตลอดจนถึง พ.ศ. 2513 ได้มีการนำหลักการบริหารแบบเอกชนที่เน้นการแข่งขัน โดยลดบทบาทภาครัฐและเพิ่มบทบาทภาคเอกชน ภาครัฐเริ่มเปลี่ยนจากการจัดการเองทั้งหมดมาเป็นผู้กำกับดูแล

ยุคที่ 2 : ยุคประชาอาสา พ.ศ. 2523-2533

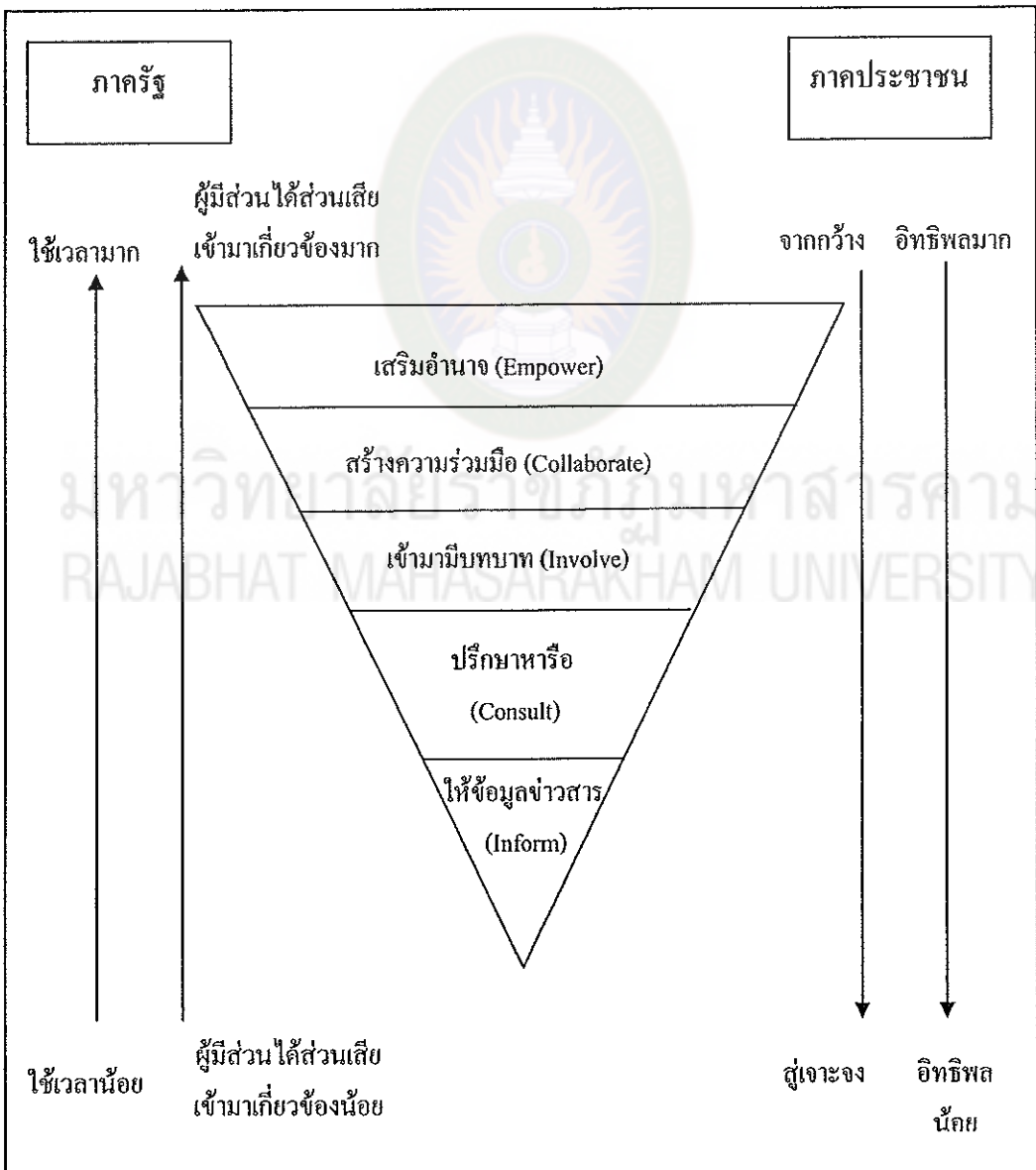
นับตั้งแต่ พ.ศ. 2523-2533 ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทุกภาคส่วนไม่ว่าฝ่ายผู้บริหาร ฝ่ายปฏิบัติการ หรือประชาชนที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นผู้คอยรับบริการบริการอย่างเดียว ได้พัฒนายกระดับมาเป็นผู้ช่วยหน่วยงานรัฐ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีมากขึ้น บทบาทดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 บทบาทของผู้บริหารภาครัฐ ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้แทนภาครัฐ และประชาชน
ในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในช่วงปี พ.ศ. 2523-2533

ผู้บริหาร	ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้แทนภาครัฐ	ประชาชน
1. กำหนดนโยบายและแผนงาน	1. รับมอบภารกิจ	1. ให้ข้อมูลในการดำเนินงาน
2. จัดสรรงบประมาณ	2. ปฏิบัติตามนโยบาย	2. ผู้นำชุมชนประสานงานประชาชนกับผู้แทนภาครัฐ
3. กำหนดผู้รับผิดชอบ	3. ปรับปรุงการดำเนินงาน	3. ร่วมหารือกับตัวแทนภาครัฐ
4. คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินงาน	4. สรุปปัญหาและอุปสรรคที่พบ เพื่อนำเสนอผู้บังคับบัญชา	4. ร่วมมือกับผู้นำชุมชนจัดประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
5. ติดตามการดำเนินงาน	5. รายงานผลตามระยะเวลา	5. คัดสนใจร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา
6. สรุปและนำเสนอ	6. ประสานงานกับประชาชนในพื้นที่	6. ให้ความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงานและผู้ติดตามประเมินผล
7. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์	7. ให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง	7. ประสานงานกับองค์กรท้องถิ่นเพื่อการสนับสนุน

ยุคที่ 3 : ยุคการมีส่วนร่วมตามแนวการบริหารธรรมาภิบาล (Good Governance) พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) ถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546-2550) ตามยุทธศาสตร์ ฉบับที่ 1

การจัดการภาครัฐ ได้เปลี่ยนบทบาทตามกระแสโลกและสังคมที่เรียกร้องให้รัฐบาลมีธรรมาภิบาล (Good Governance) ตั้งแต่ พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) ซึ่งทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบมากยิ่งขึ้น ภาพที่เห็นจึงเป็นสามเหลี่ยมด้านกลับ ซึ่งทำให้บทบาทของภาครัฐ ผู้นำ หรือผู้บริหาร ได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดจากส่วนกลางและสั่งตรงให้ไปปฏิบัติในแนวตั้งจากบนลงล่างตามลำดับขึ้นมาเป็นแบบแนวราบที่ต้องรับฟังความคิดเห็น หากจุดการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละเรื่องที่จะดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลให้บทบาทของข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เหมาะสม ในด้านประชาชนก็ได้เกิดการยอมรับให้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดชะตากรรมชุมชนตัวเองมากขึ้น

แผนภาพที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ

แม้ว่าบทบาทของประชาชนจะมีมากขึ้น แต่ยังคงมีความจำเป็นที่ภาครัฐซึ่งเป็นกลไกในการควบคุมงบประมาณ การตรวจสอบด้านการเงิน ฯลฯ ต้องคอยให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการปฏิบัติงานให้ถูกระเบียบของกฎหมายในด้านต่าง ๆ ซึ่งบทบาทตามที่กล่าวมาพอจะนำมาเสนอให้เป็นภาพรวมดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2 บทบาทของผู้บริหารภาครัฐ ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้แทนภาครัฐ และประชาชนในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในปัจจุบัน

ผู้บริหาร	ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้แทนภาครัฐ	ประชาชน
1. นำปัญหาของชุมชนมาพิจารณา เพื่อให้การสนับสนุนทั้งทางวิชาการ อุปกรณ์และงบประมาณ	1. ร่วมพิจารณาปัญหาและการจัดทำประชาคมกับชุมชน	1. ประชาชน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกันพิจารณาปัญหาของชุมชน
2. อำนวยความสะดวกให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีอิสระอย่างเต็มที่ในการดำเนินงานกับชุมชน	2. ให้คำแนะนำทางวิชาการและความเป็นไปได้ ในประเด็นต่าง ๆ	2. นำเสนอปัญหาของชุมชนต่อที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน
3. สนับสนุนงบประมาณให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ	3. ให้ความเห็นต่อปัญหาของชุมชนที่นำเสนอทั้งด้านวิชาการ และการบริหาร	3. ที่ประชุมประชาคมลงมติที่จะแก้ไขปัญหาและการพัฒนา
4. พิจารณาผลการดำเนินงานในการประชุมร่วมระหว่างผู้ปฏิบัติงาน	4. สรุปปัญหาของชุมชนเพื่อนำเสนอผู้บริหาร	4. นำเสนอต่อตัวแทนหรือผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ
5. ให้การสนับสนุนและแก้ไขปัญหาตลอดการดำเนินงาน	5. ประสานงานระหว่างประชาชนกับผู้บริหาร	5. รวบรวมข้อมูลของชุมชน
6. ขยายผลความสำเร็จที่เกิดขึ้น	6. ติดตามผลการดำเนินงาน	6. ร่วมสร้างภูมิปัญญาให้ชุมชน

ผู้บริหาร	ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้แทนภาครัฐ	ประชาชน
7. สรุปเป็นบทเรียนแห่งการเรียนรู้ระหว่างภาครัฐกับประชาชน	7. รายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหาร	7. ร่วมทำให้ชุมชนพัฒนาบนพื้นฐานเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ในยุคนี้เองที่รัฐบาลไทยมีการกำหนดพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดยกำหนดเป้าหมายของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ไว้ในมาตรา 6 ดังนี้

มาตรา 6 การบริหารราชการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ การบริหารราชการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1. เกิดประโยชน์สุขของประชาชน
2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
4. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น
5. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์
6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนอง

ความต้องการ

7. มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้น พระราชกฤษฎีกานี้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล ร่วมกับการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่มุ่งให้ประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารรัฐกิจแนวใหม่นี้ เพราะประชาชนมีฐานะของการเป็นพลเมือง และการเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ การให้บริการกับประชาชนจึงต้องเป็นไปเพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจ และมีความสุขเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ สำนักงาน ก.พ.ร. ได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546-2550) และกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ในยุทธศาสตร์ฉบับที่ 7 โดยระบุว่า “การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง และเจตนาธรรมของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองโดยตรงมากขึ้น แต่ระบบราชการไทยยังไม่มี การปรับตัวอย่างจริงจัง และคงยึดติดกับลักษณะความเป็นเจ้าขุนมูลนาย และการปฏิบัติงานแบบดั้งเดิม ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องเปิดระบบราชการเข้าสู่ขบวนการความเป็นประชาธิปไตย

(Democratization) โดยการยอมรับและให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติงาน และการตรวจสอบผลการดำเนินงาน”

ยุคที่ 4 : ยุคการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ถึงการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2551-2555) ตามยุทธศาสตร์ฉบับที่ 2

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดหลักสำคัญเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนยิ่งขึ้น สนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาท มีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรม มีการเน้นย้ำคุณค่า และความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลอันเป็นหลักจรรยาบรรณ ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ได้กำหนดไว้ในส่วนที่ 3 ว่าด้วยแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ในมาตรา 78 ที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มีการระบุดำเนินการถึงกำหนดให้มีการจัดระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบชัดเจนเหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศ และสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ ให้มีการพัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ นอกจากนี้ยังให้มีการจัดระบบราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทางสำนักงาน ก.พ.ร. ได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2551-2555 ตามยุทธศาสตร์ฉบับที่ 2 ซึ่งยุทธศาสตร์นี้ให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างมาก รวมทั้งให้การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิถีทางในกระบวนการบริหารราชการ และเป็นผลของความพึงพอใจในการ ได้มีส่วนร่วม (Means and Ends) ภาคประชาชน โดยเฉพาะในประเด็นยุทธศาสตร์ฉบับที่ 2

ตารางที่ 3 แสดงประเด็นยุทธศาสตร์ฉบับที่ 2 ในยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย

พ.ศ. 2551-2555

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย
ปรับปรุงรูปแบบการปฏิบัติงานให้มีลักษณะเชิงบูรณาการ เกิดการแสวงหาความร่วมมือและสร้างเครือข่ายฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม	ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสามารถปรับรูปแบบการปฏิบัติงานและเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม	- ระดับความสำเร็จของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐในการปรับปรุงแบบหรือวิธีการปฏิบัติงาน - ระดับความสำเร็จของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม	- ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 โดยเฉลี่ย - ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 โดยเฉลี่ย

กลยุทธ์การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ฉบับที่ 2 นี้ ได้แก่

1. สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่เครือข่ายภาคประชาสังคม และภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ เน้นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Action Learning)
 2. พัฒนารูปแบบ กลไก ระบบ และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
 3. ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการภาคประชาชน (Lay Board) ในทุกระดับ และจัดให้มีอาสาสมัครภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ
- จากสาระที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่สำคัญและเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาประเทศที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารในปัจจุบันที่ประสบผลสำเร็จหรือบรรลุตามเป้าหมายของหน่วยงาน และเกิดความพึงพอใจของผู้ร่วมงานมากที่สุดคือ การบริหารแบบประชาธิปไตย ที่เน้นให้ผู้ร่วมงานได้แสดงออก ได้ใช้ความคิดและมีส่วนร่วมทำให้เกิดความผูกพันและรู้สึกเป็นเจ้าของ กล้า

แสดงออก เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ หรือความคิดสร้างสรรค์ขึ้น ในหน่วยงาน ตลอดจนสามารถลดความขัดแย้งของสมาชิก ทำให้บรรยากาศในหน่วยงานเป็นไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น

ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่สร้างความผูกพัน และการยอมรับ ศรัทธา ตลอดจนมีข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงานให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีนักวิชาการหลายคนให้ความหมาย ซึ่งจะยกตัวอย่างที่ได้รับการยอมรับดังต่อไปนี้

สำราญ หาญประเสริฐ (2544 : 8) ให้ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการบริหารที่เห็นความสำคัญของผู้ร่วมงาน ในฐานะมนุษย์ในองค์กรที่มีความสามารถ มีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดการระดมพลังสมอง พลังงานอย่างแข็งขัน เป็นการบริหารที่สนองความต้องการของมนุษย์มากที่สุด

จำรัส นวลน้อม (2540 : 248-250) ได้กล่าวถึง ความหมายการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการ หมายถึง การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของคนที่อยู่ร่วมกันในสถานประกอบการ ในการวางแผนการดำเนินงาน และการควบคุม โดยอาศัยทรัพยากรในสถานประกอบการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้วยการพึ่งพาตนเองของสถานประกอบการ

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 327) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมหมายถึง รูปแบบการเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (Involvement) ของสมาชิกในการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อการตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน

อนงค์ พัฒนจักร (2535 : 35) ให้ความหมายไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการ โครงการที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนาและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นที่อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

จากความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ให้บุคคลมาปรึกษาหารือร่วมกัน โดยการใช้ความคิด ความรู้สึกและการแสดงออก เพื่อให้ได้มาซึ่งการตัดสินใจหรือทางเลือกที่ดีที่สุดในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เกิดความพึงพอใจ ความผูกพัน และรู้สึกเป็นเจ้าของ

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนจึงได้ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 (2) มาตรา 9 (6) มาตรา 24 (6) มาตรา

29 ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง บุคคล ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบการ สถาบันอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 189) ที่กล่าวว่า ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปได้เข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรม โดยการร่วมมือ หรือการร่วมสนับสนุน โดยการแสดงความคิดเห็นในการ ดำเนินการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน และส่วนคำกล่าวของเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 187-189) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่ง ที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ดังนั้น โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งทางสังคม (Social Institution) เช่นเดียวกับบ้านเป็นตัวแทนของสถาบันครอบครัว โรงเรียนจัดตั้งขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้าน การให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมนั้น ๆ

ภารกิจของโรงเรียนคือ การให้บริการทางการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ ความต้องการของสังคม วิธีการหนึ่งที่จะทราบความต้องการของสังคมคือ การให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ชุมชนเป็น สิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อโรงเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้น โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบ ต่อประชาชนในการจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกของชุมชนนั้น ด้วยเหตุผลนี้ประชาชนจึงควรมี ส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน นักการศึกษายอมรับว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ของ ท้องถิ่น ดังนั้น ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในการบริหาร ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ประชาชนต้องเสียภาษีการศึกษา เป็นภาษีโดยตรงที่เสียให้ท้องถิ่น ประชาชนจึงต้องเข้าร่วม เป็นกรรมการในคณะกรรมการการศึกษา (Board of Education) เพื่อกำหนดนโยบายควบคุม ติดตาม และประเมินการจัดการศึกษาของท้องถิ่นในการบริหารการศึกษานั้น ผู้บริหารจำเป็น จะต้องตระหนักถึงความสนใจของประชาชน (Public Interest) ซึ่งความสนใจของประชาชนนี้ มีความหมายรวมถึงความต้องการของเยาวชน ความต้องการของชุมชน และความต้องการของ สังคม ปัญหาความต้องการของประชาชนเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เมื่อความสนใจของประชาชนมี ความสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องหาข้อมูลต่าง ๆ โดยขอความร่วมมือจากชุมชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารคือ จัดหา งบประมาณ และจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่คณะครู ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการจัดการศึกษา โรงเรียนประสบความสำเร็จเพราะให้ ประชาชนมาเกี่ยวข้องด้วย การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนสูงขึ้น ในโรงเรียนที่มีประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องรู้จักหน้าที่ของ ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน-โรงเรียน-ชุมชน โดยจะต้องให้ผู้ปกครองและประชาชนมา

เกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียน การมีส่วนร่วมทำให้ผู้ปกครองมีความพอใจในโรงเรียน มีความเชื่อถือและศรัทธาในโรงเรียน หลักสำคัญการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ ให้ผู้ปกครองและประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียน เพราะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จได้ โรงเรียนที่ปราศจากความร่วมมือ และสนับสนุนจากประชาชนจะประสบความสำเร็จได้โดยยาก การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้มีจุดหมายเพียงส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีการที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อับดุลฮาดี (Abdel Hady, 1990 : 279) พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนของรัฐบาล มีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา โดยเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักสำคัญในการจัดการศึกษา โดยเน้นประชาธิปไตยส่งผลต่อชุมชนและคุณภาพทางการศึกษา

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษา หมายถึง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาในด้านงานวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

บทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน

เนื่องจาก โรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชน เพื่อการอบรมสั่งสอนให้แก่บุตรธิดาของชุมชนนั้น ๆ เมื่อเด็กจบออกมาต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ชุมชนจึงสมควรมีสิทธิมีส่วนที่จะรับรู้ และมีส่วนได้และส่วนเสียจากผลผลิตของโรงเรียน จึงเป็นหน้าที่ของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนตามบทบาทที่มีข้อผูกพันระหว่างชุมชนกับกับโรงเรียน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 214) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า สิ่งสำคัญที่จะกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครูและผู้ปกครองนักเรียน ประการสำคัญที่สุดคือ เจือปน ใจ ทางด้านบริการของชุมชนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและทางด้านโรงเรียน และที่สำคัญคือ การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนให้ตรงกันระหว่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ

2. การสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน
3. การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม
4. การสร้างกิจกรรม
5. การต่อรองเพื่อการดำเนินการ
6. การร่วมดำเนินการ
7. การร่วมการประเมินผลการดำเนินการ
8. การร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

ดังนั้น แนวทางที่จะจัดการศึกษา โดยการมีส่วนร่วม จะต้องมีการรณรงค์สำนึก ร่วม โดยการสร้างกระแส นำ ทำการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย กระจายอำนาจการจัดการศึกษา ไปให้ประชาชนโดยตรงในทุก ๆ ด้าน ให้สามารถจัดการศึกษา ได้หลายรูปแบบ ได้ครูในมิติ ใหม่ มีกองทุนเพื่อการศึกษา มีหลักสูตรที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง และมีกระบวนการเรียนรู้ โดย กระทำจริงในชั้นการปฏิบัติ

สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540 : 112) ได้สรุปผลการวิจัยว่า แนวการจัดการศึกษาต้อง ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการรณรงค์การรับนักเรียนใกล้บ้าน การจัดสวัสดิการ การให้ ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน การร่วมกิจกรรมดนตรี กีฬา การแนะแนวการศึกษาต่อ การ สอดส่องดูแลความประพฤตินักเรียน การเข้าร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย การจัด งานประจำปี และงานประเพณีต่าง ๆ ให้มาก

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ชุมชนมีบทบาทหน้าที่ต่อการปฏิบัติงานใน โรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตชุมชน โรงเรียนเกิดขึ้นได้เพราะความต้องการของ ชุมชน จึงทำให้ชุมชนกับโรงเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งผูกพันจนยากที่จะแยกจากกัน ภารกิจที่สำคัญ ของโรงเรียนคือ การพัฒนาบุคลากรในชุมชน ให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ ความต้องการของสังคม และชุมชน ในขณะเดียวกันชุมชนเองก็มีบทบาทหน้าที่ต่อโรงเรียน ดังนั้นชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียนจึงสมควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ โรงเรียน

ระดับการมีส่วนร่วม

การจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการช่วยให้สถานศึกษา ได้รู้ถึงระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ทั้งช่วยให้ผู้รับผิดชอบจัดการกระบวนการมีส่วนร่วม ได้เห็นภาพความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสามารถกำหนดความชัดเจนว่าจะจัดให้ผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มไหนอยู่ในการมีส่วนร่วมในระดับใด ซึ่งจำเป็นต้องเลือกให้ได้ระดับที่

เหมาะสมและสื่อสารให้เข้าใจก่อนมีกระบวนการสร้างเครือข่ายและมีส่วนร่วมต่อไป เพื่อขจัดความขัดแย้งอันเกิดจากขาดการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างสถานศึกษากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งในหลายกรณีพบว่า สถานศึกษาได้รับข้อมูลและความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบการตัดสินใจแล้วแต่ไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ ทำให้เกิดช่องว่าง เกิดความเข้าใจผิดในหมู่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่คาดหวังว่าความคิดเห็นหรือความต้องการของตน เป็นสิ่งที่สถานศึกษาไม่สนใจปฏิบัติตาม ดังนั้นการจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเป็นความจำเป็นที่กระบวนการมีส่วนร่วมนำไปกำหนดทิศทาง ทั้งเป็นการสะท้อนถึงบทบาทและอิทธิพลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ยิ่งระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมากเท่าใด บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งการอุทิศตัวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการมีส่วนร่วมก็สูงมากขึ้นเท่านั้น

เนื่องจากระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทางวิชาการมีหลากหลายรูปแบบในที่นี้ใช้ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation: IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum โดยประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ ดังนี้ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533 : 28-31)

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ข่าวสารถือเป็น การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับเริ่มต้น แต่เป็นระดับที่สำคัญ เพราะเป็นก้าวแรกของการที่สถานศึกษาจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ที่ทางสถานศึกษาจัดขึ้น โดยวิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ของสถานศึกษา การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุชุมชน การจัดนิทรรศการนอกสถานศึกษา จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์ และให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของสถานศึกษา เป็นต้น

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของสถานศึกษาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของ

ประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของสถานศึกษา เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับสถานศึกษาในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นกิจกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นความจำเป็นที่ผู้บริหารและนักการศึกษาจะต้องตระหนักในภารกิจและหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพราะผลผลิตที่ได้จะต้องมีคุณภาพตรงตามหลักสุตรกำหนดไว้ ซึ่งควรจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความหมาย หลักการ แนวคิด ขอบข่าย มาตรการ และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2542 : 11) ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน และกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็นสำหรับผู้เรียนและสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยได้มาตรฐานตามที่กำหนด

กรมวิชาการ (2538 : 13) ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งหน่วยงานการศึกษาทุกระดับทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ร่วมมือกับชุมชนจัดให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของชุมชน

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยคุณสมบัตินี้คุณลักษณะสภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

มีความสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและชุมชน โดยหน่วยงานทุกฝ่ายร่วมมือกัน จัดให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของชุมชน

2. แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ตามสภาพสังคมและโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การให้การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องกำหนดคุณภาพ สมรรถภาพ ให้สอดคล้องกันและนำเอาลักษณะดังกล่าวมาเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษา จากสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป คุณภาพของมนุษย์ที่แสดงออกเป็นสมรรถภาพ จึงควรกำหนด 3 ประการคือ

2.1 คิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างเป็นระบบ มนุษย์ต้องมีความสามารถในการคิดอย่างรอบคอบ วิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ และจัดให้เป็นความคิดเชิงระบบ

2.2 วางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ มนุษย์ต้องมีความสามารถในการวางแผนที่ดี สร้างทางเลือกที่หลากหลาย และเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุด ตรงกับความสามารถและจุดเด่นของตน เพื่อนำไปวางแผนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

2.3 ปรับได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มนุษย์ต้องได้รับการฝึกฝนให้ปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าจะมีการคิดอย่างดีและวางแผนกันอย่างดีแล้วก็ตาม แต่โลกก็เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

ดังนั้น เพื่อพัฒนามนุษย์ให้เกิดนิสัยต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องดำเนินถึงการพัฒนองค์ประกอบหลายประการ ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และการลงมือปฏิบัติในการพัฒนามนุษย์จึงต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือนำทางการพัฒนา เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีแนวคิดในการพัฒนาการศึกษาหลายแนวทางดังนี้

แนวคิดที่ 1 ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นเลิศ

แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นเลิศ มีหลักการสำคัญคือ การตั้งจุดมุ่งหมายที่ท้าทาย แล้วดำเนินการให้บรรลุจุดหมายนั้น สำหรับการจัดการศึกษา โรงเรียนทุกโรงเรียนสามารถตั้งจุดหมายที่ท้าทายโดยไม่จำเป็นต้องเหมือนกันอย่างเต็มที่ ซึ่งในการเน้นความเป็นเลิศนั้นไม่เปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่น ๆ เป็นการพัฒนาโรงเรียนของตนเอง และพร้อมที่จะประกาศความเป็นเลิศของตนเองได้

โดยสรุป ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นเลิศ คือ กระบวนการทำงานที่เริ่มจากการคิด ค้นหา ทดลอง ใช้วิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ เพื่อให้ได้ผลดีกว่าเดิม ซึ่งเรียกว่าแนวปฏิบัติเพื่อไปสู่ความเป็นเลิศ

วิธีปฏิบัติเพื่อไปสู่ความเป็นเลิศนั้นมีหลักการพื้นฐาน 2 ประการ คือ

1. คิดให้เห็นภาพการดำเนินงานตลอดแนว มองภาพโรงเรียนของตนเอง ตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายของการเรียน ว่ามีการดำเนินการเป็นระยะ ๆ ที่พัฒนาขึ้นอย่างไร มีกาวางแผนการดำเนินงานบริหารอย่างไร

2. ลงมือปฏิบัติอย่างมุ่งมั่น เป็นการทำงานไปปรับปรุงแก้ไขไป วิเคราะห์ข้อบกพร่อง หาวิธีการใหม่ ๆ แก้ไขข้อบกพร่อง และทำต่อไปจนเกิดความภูมิใจ ถ้าครูมีคำถามว่าครูจะสร้างความเป็นเลิศได้อย่างไร ถ้าต้องการความเป็นเลิศในงานสอนของตน คำตอบก็คือ ต้องยึดหลักปฏิบัติดังนี้

2.1 ศึกษาข้อบกพร่องของนักเรียนในกลุ่มที่ตนเองสอน ศึกษาว่านักเรียนมีข้อบกพร่องด้านการเรียนในเรื่องอะไร มากน้อยแค่ไหน แล้วทำรายงานให้ทราบว่าเป็นข้อบกพร่องประเภทไหน และมีปริมาณมากน้อยเท่าใด

2.2 แสวงหานวัตกรรม เมื่อพบข้อบกพร่องจึงลงมือศึกษาค้นคว้าหาวิธีการใหม่ ๆ จากเอกสารคู่มือครู ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า นวัตกรรม แล้วนำมาปรับให้เข้ากับวิธีการสอนเดิม ถือเป็นคู่มือการสอนวิชานั้น ๆ การใช้นวัตกรรมแก้ไขข้อบกพร่องได้ และเกิดผลดีกว่าเดิม ถือว่าเกิดผลสำเร็จของงานพัฒนา

2.3 การใช้นวัตกรรม เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้แล้วต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ดีขึ้น การใช้นวัตกรรมแก้ไขข้อบกพร่องได้และเกิดผลดีกว่าเดิม ถือว่าเกิดผลสำเร็จของงานพัฒนา

แนวคิดที่ 2 กระบวนการพัฒนา

ในการพัฒนางานใด ๆ ก็ตาม นั้นกระบวนการที่เกิดจากการร่วมมือกันระหว่างผู้ปฏิบัติและบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ดำเนินงานภายใต้การเรียนรู้และความเข้าใจกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวมและอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในระดับโรงเรียน โรงเรียนที่พึงปรารถนามีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแล้ว คือ โรงเรียนที่พัฒนาวิชาชีพครู ครูใช้ยุทธวิธีในการสร้างความเป็นเลิศ ศึกษาค้นคว้าปัญหา ข้อบกพร่องของนักเรียน หาแนวทางแก้ปัญหาจนเกิดผลดีแก่ตัวนักเรียน ครูที่ถือว่าเป็นผู้พัฒนาวิชาชีพคือ ครูที่สามารถพัฒนางาน การจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ มีกระบวนการในการดำเนินงาน ซึ่งเรียกว่ากระบวนการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. ตระหนักว่าต้องมีการพัฒนา
2. รู้จุดที่จะพัฒนา
3. รู้วิธีการพัฒนา
4. ลงมือปฏิบัติการพัฒนา
5. ตรวจสอบผลการปฏิบัติ
6. ภูมิใจในผลงาน

ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง ต้องมีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียน โดยใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนางานเชิงระบบ ซึ่งดำเนินการดังนี้ (กรมวิชาการ. 2538 : 10)

1. สร้างความตระหนักว่าต้องมีการพัฒนา
2. วิเคราะห์หาจุดที่จะพัฒนา
3. แสวงหาวิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนา
4. ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในการพัฒนา
5. ตรวจสอบผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน
6. สร้างความภาคภูมิใจในผลงานที่ได้พัฒนา

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และให้ดำเนินการต่อไปได้ และเห็นชอบหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และให้ส่งคณะกรรมการตรวจสอบร่างกฎหมายและร่างอนุบัญญัติที่เสนอคณะรัฐมนตรีตรวจพิจารณา แล้วดำเนินการต่อไปได้ (วารสารพัฒนาความรู้ ด้านระเบียบกฎหมายและพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู, 2552 : 4-8)

สาระสำคัญของข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

1. วิสัยทัศน์ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ
2. เป้าหมาย ภายในปี 2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

โดยเน้นประเด็นหลักสามประการ คือ

2.1 คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย พัฒนาผู้เรียนสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพ

ที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่งดีและมีใจรักมาเป็นครู คณาจารย์ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

2.2 โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกกระบวนการศึกษาคด้วย

3. กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีการปฏิรูปการศึกษาและเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดย

3.1 พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริตและต่อต้านการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง โดย

3.1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษาและเรียนรู้

3.1.2 ผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะ และความรู้

ความสามารถ

3.2 พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักอาชีพครูมาเป็นครู โดย

3.2.1 พัฒนาระบบผลิตครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

3.2.2 การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

3.2.3 การใช้ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

3.3 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภท ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับการศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระบบ โรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และศูนย์การศึกษาและนันทนาการ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีคุณภาพ

3.4 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โดย

3.4.1 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา

3.4.2 พัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลให้มีประสิทธิภาพ

3.4.3 พัฒนาการบริหารจัดการเพื่อเพิ่ม โอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

3.4.4 พัฒนาการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ให้มากขึ้น โดย

1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาให้มากขึ้น

2) ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้เข้ามาร่วมจัดและสนับสนุนการจัดการศึกษามากขึ้น

3.4.5 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประเมินภายนอกของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาตินำเสนอคณะรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการ มีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 20-35)

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้

2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้

3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ เป็นทิศทางให้สถานศึกษาที่มีศักยภาพและมีความพร้อมได้มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

มาตรฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้ 1 ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษาและชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 27 ชุมชน/ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้ปกครองมีความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานและเป็นแบบอย่างที่ดี

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ชุมชน/ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา

มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็นแนวทางให้สถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่าง ๆ ทั้งด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารงานของโรงเรียน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่มุ่งหวังยกระดับการศึกษาของชาติให้ได้มาตรฐาน และการจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ โดยได้บัญญัติให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบริหารงานวิชาการ บริหารงบประมาณ บริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป (จิราวรรณ เล่งพานิชย์. 2551 : 14-28 ; อ้างอิงมาจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 33)

1. การบริหารงานวิชาการ

ปัญญา แก้วเกียรติ และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545 : 2) ได้อธิบายความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึง กระบวนการการวางแผน ดำเนินงานตามแผน การประเมินผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานด้านวิชาการ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ และการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษา ในระดับสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน โดยทั่วไปงานวิชาการจะประกอบด้วยการศึกษาปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดเตรียมการเรียนการสอน การจัดวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน และสื่อการเรียน การสอน การส่งเสริมการสอน การวัดและประเมินผล การดำเนินงานเกี่ยวกับห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศติดตามผล การวางแผนและการกำหนดวิธีดำเนินงานทางด้านวิชาการ รวมถึงการประชุมทางวิชาการ ซึ่งปัญญา แก้วเกียรติ และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545 : 10-19) ได้อธิบายกระบวนการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

การบริหารวิชาการในยุคปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนมีโอกาสนในการตัดสินใจมากขึ้นเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษา ที่ให้สถานศึกษารับผิดชอบการบริหารงานวิชาการ โดยตรง สถานศึกษาจะต้องปรับตัว ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรู้ เข้าใจ และมีทักษะเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ โดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการทั้งทางด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ซึ่งหมายความว่า ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องรู้และเข้าใจกรอบแนวคิดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างดี จนสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลาง และในขณะเดียวกันก็สนองความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งสามารถนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่เพียงพอเหมาะสม

การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา คือ การที่สถานศึกษาดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรขึ้น โดยจัดทำองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้เป็นไปตามขอบข่ายและภารกิจที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วจัดทำสาระหรือรายละเอียดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของสถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งความถนัด ความสนใจ และความสามารถของนักเรียน ซึ่งขอบข่ายและภารกิจของการบริหารงานวิชาการประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ การนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศการใช้หลักสูตร การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงพัฒนาตามความเหมาะสม

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนและกระบวนการเรียนรู้ การจัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูและการส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู

3. การวัดผลและประเมินผล การกำหนดระเบียบ และการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารการจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา การส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้ และการประสานความร่วมมือหน่วยงานและสถาบันอื่น

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น และการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สรุปได้ว่า ความสำเร็จของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การดำเนินการเพื่อให้หลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาต้องมีปัจจัยที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ตาม จุดหมายและ โครงสร้างสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร รวมทั้งการพัฒนาเนื้อหาสาระและ กิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ซึ่งผู้บริหารจะต้องเรียนรู้และทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การจัดทำเนื้อหาสาระและ กระบวนการเรียน การนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษา เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำการพัฒนา งานต่าง ๆ ในสถานศึกษา

2. บุคลากร หมายถึง ครู บุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารนอกสถานศึกษา ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ของสำนักงานฯ เขตพื้นที่การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เรียน จะต้องเป็นผู้ที่มีความ พร้อมในการเรียนรู้ และการพัฒนา ไปสู่บุคคลแห่งการเรียนรู้ บุคลากรดังกล่าว จะต้องได้รับ การพัฒนาให้เกิดความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถพัฒนาจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาได้อย่างมีทักษะ

3. งบประมาณ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการหลักสูตร ได้อย่าง มีทักษะ ได้เรียนรู้เต็มตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยมีการระดมทุนและทรัพยากรมา ใช้จ่ายอย่างพอเพียง ทั้งการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินในรูปของเงินอุดหนุน และทุนการศึกษา สถานศึกษาจะมีอำนาจและ โอกาสในการตัดสินใจใช้จ่ายงบประมาณตามความต้องการของ สถานศึกษา ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการสถานศึกษา และครูอาจารย์มากขึ้น

4. แหล่งการเรียนรู้และสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา สถานศึกษาจัดแหล่ง การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนทุกรูปแบบ เช่น ห้องสมุด การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ศึกษาใน โรงเรียน การจัดกิจกรรมเสริมความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การใช้แหล่งการ เรียนรู้ชุมชน เช่น พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องมีการผลิต การจัดหาและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาให้พอเพียง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

5. พัฒนาระบบบริหารจัดการ การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมี ประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เริ่มจากการพัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษา สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เป็นต้น การพัฒนาศักยภาพครู ถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ระบบการ เรียนการสอน การวัดและประเมินผล ดำเนินการ ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิด

ประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้จัดการให้ระบบการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตร ต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่จะนำไปพัฒนาแนวทางปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม

โดยสรุปการบริหารงานวิชาการ คือ การศึกษาปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดเตรียมการเรียนการสอน การจัดวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอน การส่งเสริมการสอน การวัดผลและประเมินผล การดำเนินงานเกี่ยวกับห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศติดตามผลการวางแผนและการกำหนดวิธีดำเนินงานทางวิชาการ รวมทั้งการประชุมทางวิชาการ

2. การบริหารงบประมาณ

การบริหารงบประมาณและการเงินของสถานศึกษา ระบบการจัดทำงบประมาณ ปัจจุบันเป็นระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance - Based Budgeting หรือ PBB) ซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 64-73) ซึ่งประกอบด้วย

1. การวางแผนงบประมาณ การวางแผนงบประมาณ เป็นการจัดสรรงบประมาณให้แก่กิจกรรมให้ครอบคลุมและครบถ้วน กำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมในการจัดสรรงบประมาณ มีรายละเอียดค่าของงบประมาณที่เป็นเหตุผล มีการจัดลำดับความสำคัญ มีการจัดสรรไปที่หน่วยปฏิบัติการอย่างมีหลักเกณฑ์และสอดคล้องกับการดำเนินงาน มีรายละเอียดในการควบคุม มีการจัดทำข้อมูลงบประมาณให้สอดคล้องกับระบบบัญชี มีเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงแผนงบประมาณ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล งบประมาณแบบมุ่งผลงานจึงอยู่ที่ระบบการวางแผน การวางแผนงบประมาณจะประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) กรอบการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายล่วงหน้าและการจัดทำกรอบการจัดสรรงบประมาณรายปี

การวางแผนกลยุทธ์จะต้องมีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน สภาพแวดล้อมขององค์กรที่มีสิ่งใดเป็นโอกาสและสิ่งใดเป็นอุปสรรค ที่เรียกว่า SWOT Analysis และกำหนดกรอบความคิด กำหนดวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ขององค์กรที่ทำให้เกิดผลผลิตขององค์กร โดยแสดงผลผลิตเป็นรายปี

การจัดทำแผนงบประมาณ หัวใจสำคัญคือ ระบบสารสนเทศของโรงเรียน ได้แก่

1. ข้อมูลนักเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนห้องเรียน จำนวนนักเรียนที่เข้าเรียน จำนวนนักเรียนซ้ำชั้น จำนวนนักเรียนลาออก จำนวนนักเรียนยากจน จำนวนนักเรียนพิการ

2. ข้อมูลครูและบุคลากรอื่น จำนวนครูและวุฒิการศึกษา จำนวนบุคลากร

3. ข้อมูลผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียน

4. ข้อมูลของโรงเรียน อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียน

5. ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน

2. การคำนวณต้นทุนกิจกรรม ต้นทุนเป็นรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการ ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ การจัดงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานจะคำนวณค่าใช้จ่ายจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลผลิต โดยกำหนดสิ่งต่อไปนี้อย่างชัดเจน คือ ผลผลิต กิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลผลิตและต้นทุนจากการใช้ทรัพยากรแต่ละกิจกรรม การจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานจะต้องมีระบบบัญชีรับฟังจ่ายของกิจกรรมที่ถูกต้อง เพื่อหาค่าใช้จ่ายหรือทุนที่ถูกต้อง ครอบคลุมทรัพยากรที่ใช้ในกระบวนการผลิตหรือการดำเนินการ

3. การจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายงบประมาณ กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างต้องโปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ จะเป็นการช่วยลดการสูญเสียงบประมาณ จึงต้องมีแผนการจัดซื้อจัดจ้างที่จะจัดซื้อพัสดุชนิดใด จำนวนเท่าใด เวลาใด จะจัดซื้ออย่างไร เพื่อให้ทันเวลาในการใช้ มีปริมาณและมีคุณภาพ มีราคาที่เหมาะสม การจัดซื้อจัดจ้างมีกระบวนการดังต่อไปนี้

3.1 การรู้ถึงความต้องการ ในการใช้พัสดุ ผู้มีหน้าที่จัดซื้อจัดหาต้องคาดคะเนความต้องการให้สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานจริง

3.2 การวิเคราะห์ความต้องการจากแผนงานและโครงการและสิ่งทีผู้ปฏิบัติงานต้องใช้พัสดุ

3.3 กำหนดคุณลักษณะที่ต้องการใช้พัสดุ ประกอบด้วย ปริมาณที่ต้องการใช้ ราคาที่ต้องการซื้อ ถ้าซื้อราคาสูงกระทบต่อต้นทุนของกิจกรรม และลักษณะพัสดุที่ต้องการใช้งาน

3.4 การเลือกแหล่งผู้ขาย ผู้จัดซื้อต้องมีข้อมูลผู้ผลิต ผู้ขาย ราคา เป็นสารสนเทศเก็บไว้เพื่อการเปรียบเทียบราคา

3.5 การสืบราคาสินค้า โดยพิจารณาจากฐานข้อมูลในอดีต ใบเสนอราคา
พัสดุ ฝ่ายการจัดซื้อต้องรวบรวมปรับปรุงให้ทันสมัย

3.6 การออกคำสั่งซื้อ ผู้มีอำนาจสั่งซื้อควรเป็นลายลักษณ์อักษร

3.7 การติดตามการสั่งซื้อและการเร่งรัด ฝ่ายจัดซื้อต้องมีการ
ติดต่อสื่อสารกับผู้ขายอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะมีการมอบสิ่งของตามวันและเวลาที่กำหนด

3.8 การตรวจสอบในสิ่งของ ฝ่ายจัดซื้อต้องตรวจสอบในสิ่งของกับใบสั่ง
ซื้อให้ถูกต้อง ทั้งรายละเอียดและคุณลักษณะของสิ่งของที่ซื้อ

3.9 การบันทึกและการเก็บเอกสาร การเก็บเอกสารจะต้องเก็บอย่างมี
ระบบ สามารถหยิบใช้ได้สะดวกในการตรวจสอบ

3.10 การรักษาความสัมพันธ์กับผู้ขาย จะทำให้เกิดการไว้วางใจและ
เกิดความมั่นใจต่อโรงเรียนในการจัดซื้อต่อไป

4. การบริหารการเงินและการควบคุมงบประมาณ การบริหารการเงินและ
การควบคุมงบประมาณเป็นการประกันว่าโรงเรียนจะไม่นำเงินของโรงเรียน ไปใช้จ่ายโดยไม่
ก่อให้เกิดประโยชน์ เป็นการจัดระบบการบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์สูงสุดดังนี้

4.1 การบริหารการเงิน ผู้บริหารควรให้ความสำคัญดังต่อไปนี้

4.1.1 ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีความคิดสร้างสรรค์ที่จะเสนอแผนงาน
หรือโครงการที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ของโรงเรียน

4.1.2 โรงเรียนต้องวิเคราะห์จุดแข็งขององค์กร และตั้งงบประมาณ
เพื่อสร้างสรรค์จุดแข็งของโรงเรียน ไม่ควรตั้งงบประมาณเชิงรับในการแก้ปัญหา

4.1.3 การสร้างศักยภาพของโรงเรียนให้เป็นที่เชื่อถือและศรัทธาจาก
ชุมชน ผู้ปกครอง โดยสนับสนุนด้านการเงินเพื่อส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียนและการพัฒนา

4.2 ระบบบัญชี ระบบบัญชีต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับระบบ
งบประมาณ โดยจัดทำบัญชีเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย (Accrual Basis) เป็นการบันทึกการรับรู้รายได้
และค่าใช้จ่ายของหน่วยงานที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงเข้าเป็นรายได้รายจ่ายของหน่วยงานเสมอ
รวมทั้งมีการปรับปรุงค่าใช้จ่ายค้างจ่าย ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า รายได้ค้างชำระรายได้รับล่วงหน้า
การตัดจำหน่ายค่าใช้จ่ายรอดัดและการบันทึกตัดค่าใช้จ่ายเสื่อมราคาในมูลค่าสินทรัพย์ถาวรให้
ถูกต้องตามรอบระยะเวลาบัญชีที่เสนอในงบการเงิน จะทำให้ทราบรายได้และรายจ่ายที่แท้จริง
ขององค์กร

4.3 การควบคุมงบประมาณ เป็นกลไกที่จำเป็นสำหรับการประกันว่าความคล่องตัวของงบประมาณที่ได้รับจากส่วนกลางจะนำไปสู่การกระจายงบประมาณที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นในหน่วยงานย่อยขององค์กรจะต้องมีมาตรฐานในการควบคุมงบประมาณและกำหนดความรับผิดชอบในเรื่องการบัญชีและการเงิน

5. การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน

5.1 การรายงานทางการเงิน เป็นการนำเสนอข้อมูลทางการเงินเพื่อแสดงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานขององค์กร ให้แก่บุคคลภายนอกทราบผลการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และมีความสามารถในการบริหารการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ข้อมูลเหล่านี้มีความหมายต่อการตัดสินใจของผู้ใช้รายงานทางการเงิน รายงานทางการเงินจะเป็นตัวชี้วัดความสามารถในการบริหารการเงินของผู้บริหาร รายงานการเงินควรจะรายงานให้ข้อมูลทางบัญชี ได้แก่ สินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ รวมถึงรายการกำไร รายการขาดทุนและกระแสเงินสด

5.2 การรายงานผลการดำเนินการ แยกเป็น 2 ส่วน คือ การรายงานติดตามผลงบประมาณ โรงเรียนที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล อาจต้องรายงานการติดตามผลงบประมาณเป็นแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณให้แก่สำนักงานงบประมาณด้วย และต้องรายงานต่อคณะกรรมการบริหารของโรงเรียน และการประเมินผลแผนงานหรือโครงการโดยใช้รูปแบบการประเมินของ Stufflebeam คือ CIPP Model

6. การบริหารสินทรัพย์ ได้แก่ ทรูทัศน์ อาคารสถานที่ ซึ่งเป็นปัจจัยในการดำเนินงาน จะต้องใช้สินทรัพย์อย่างคุ้มค่ามิฉะนั้นต้นทุนการดำเนินงานจะสูง หากการใช้ไม่มีประสิทธิภาพ การบริหารสินทรัพย์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ไม่มีการบำรุงรักษาสินทรัพย์ สินทรัพย์เกิดการสูญหายหรือชำรุดจากอุบัติเหตุ มีการซื้อสินทรัพย์ใหม่โดยที่สินทรัพย์เดิมยังใช้งานได้ ขาดความชัดเจนของกฎระเบียบในการจำหน่ายสินทรัพย์เดิมที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตและขาดการบริหารสินทรัพย์ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยพิจารณาจากอายุการใช้งานที่แท้จริง ทำให้เกิดการซื้อสินทรัพย์เกินความจำเป็นหรือเกิดค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาเพิ่มขึ้น การบริหารสินทรัพย์ที่ดีควรมีดังนี้

6.1 การจัดหาสินทรัพย์และใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า รวมทั้งการป้องกันการสูญหาย การเสียหาย การด้าสมัย การสิ้นเปลืองโดยไร้ประโยชน์ การใช้ผิดวิธี การขาดการบำรุงรักษา การควบคุมการใช้ การบันทึกการใช้งาน การดูแลการใช้งาน การจัดเก็บอย่างถูกวิธี และปลอดภัย การทำบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนของสินทรัพย์ อายุการใช้งาน ค่าใช้จ่าย ค่า

ซ่อมแซม ค่าบำรุงรักษาตลอดอายุการใช้งาน เพื่อเป็นข้อมูลการวางแผนการจัดซื้อ การบำรุงรักษา การใช้งาน การติดตามประเมินผลการใช้ประโยชน์

6.2 การบริหารสินทรัพย์ ควรมีการลงทะเบียนควบคุมสินทรัพย์ การเกิดค่าบริการจากการใช้สินทรัพย์ และควรมีระเบียบและแนวปฏิบัติในการใช้สินทรัพย์ รวมทั้งคำนึงถึงทางเลือกในการเช่าสินทรัพย์แทนการซื้อสินทรัพย์ รวมถึงมีการวางแผนงานในการจัดหาสินทรัพย์มาทดแทน โดยคำนึงถึงงบประมาณ

6.3 การเตรียมความพร้อมในด้านการบริหารสินทรัพย์ ควรมีการสำรวจจัดทำทะเบียนคุมทรัพย์สินที่เป็นครุภัณฑ์ที่เป็นงบประมาณหรือจากการบริจาค มีข้อมูลครบถ้วนเกี่ยวกับราคาและวันที่ได้รับสินทรัพย์ ครุภัณฑ์รายการใดไม่สามารถค้นหาหรือระบุราคาที่ซื้อหรือการได้มาให้ทำบันทึกเพื่อประโยชน์ในการตีราคาสินทรัพย์ สินทรัพย์ประกอบอาคารและสิ่งก่อสร้างควรมีรายละเอียดข้อมูลการก่อสร้าง การบำรุงรักษา

7. การตรวจสอบภายใน การตรวจสอบภายในเป็นการตรวจสอบการดำเนินงาน การใช้จ่ายงบประมาณอย่างถูกต้อง การตรวจสอบภายในแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

7.1 การตรวจสอบทางการเงิน (Financial Auditing) การตรวจสอบเป็นการประเมินผลจากข้อมูลว่ามีความถูกต้อง ครบถ้วน มีความน่าเชื่อถือ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติ เป็นการป้องกันทรัพย์สินและควบคุมภายในองค์กร

7.2 การตรวจสอบการดำเนินงาน (Performance Auditing) เป็นการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร โดยส่วนรวม การตรวจสอบต้องมีอิสระและเป็นระบบด้วยวิธีการตรวจสอบ เพื่อค้นหาข้อบกพร่องอันจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขและเสริมสร้างศักยภาพการดำเนินงาน

โดยสรุปการบริหารงบประมาณ คือ การจัดทำงบประมาณ การวางแผน จัดหารายได้และสวัสดิการ การกำหนดวิธีการบริหารงบประมาณ การจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง การควบคุมงบประมาณ การคำนวณต้นทุนกิจกรรม การจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง การควบคุมงบประมาณ การวางแผนทางการเงินและผลการดำเนินงาน การบริหาร กำกับ ติดตาม การใช้งบประมาณ การบริหารสินทรัพย์ และการตรวจสอบภายใน

3. การบริหารบุคคล

ความหมายของการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลมีความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษหลายคำด้วยกัน เช่น Personnel Administration หรือ Management of Human Resources หรือ Personnel

Management หรือ Modern Personnel Management ส่วนคำในภาษาไทยนั้นนอกจากจะใช้คำว่า การบริหารงานบุคคลแล้ว บางทีก็เรียกว่า การบริหารงานเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ หรือการจัดการบุคคล หรือฝ่ายบุคลากรและฝ่ายจัดการบุคคล (เพ็ญประภา จำเริญสรรพ. 2549 : 25) ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมาย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 7) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานบุคคลว่า หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคลในหน่วยงาน ในอันที่จะให้ได้บุคคลมาปฏิบัติงานตามความต้องการ และเพื่อให้บุคคลปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนอัตรากำลัง การกำหนดค่าตอบแทน การสรรหา บรรจุแต่งตั้ง การพัฒนา การสร้างขวัญกำลังใจ การดำเนินการทางวินัย ตลอดจนการให้พ้นจากหน่วยงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541 : 140) กล่าวถึง การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่ผู้บริหารได้ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการพิจารณาบุคคล เพื่อสรรหา บรรจุแต่งตั้ง ให้บุคคลที่มีความสามารถมีความเหมาะสมเข้ามาทำงานในหน่วยงานและขณะปฏิบัติงานก็ได้มีการดำเนินการในการจัดทำประวัติ การพัฒนาและการบำรุงรักษาบุคคล เพื่อให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน รวมทั้งการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

พนัส หัสนาคินทร์ (2542 : 17) ให้ความหมายของการบริหารงานบุคคลว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรสามารถใช้ประโยชน์จากบุคคลที่มาร่วมในกิจกรรมขององค์กรอย่างเต็มที่ และในขณะเดียวกันองค์กรก็จะเอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลเหล่านั้นได้ตามความต้องการ

เพ็ญประภา จำเริญสรรพ (2549 : 26) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล เป็นกระบวนการวางแผนนโยบายและแผนเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์กร โดยเริ่มตั้งแต่การสรรหาคนเข้ามาทำงาน การคัดเลือก การพัฒนาและการบำรุงรักษาบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

โดยสรุปแล้วการบริหารงานบุคคล คือ การดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลในองค์กรหรือหน่วยงาน นับตั้งแต่การสรรหาบุคคลมาปฏิบัติงาน การบรรจุและแต่งตั้งการพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงาน ไปจนถึงการให้พ้นจากงาน โดยกระบวนการวางแผนนโยบาย จัดระเบียบและกรรมวิธีในการดำเนินการเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กร โดยให้ได้

บุคคลที่เหมาะสมและบำรุงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรด้านมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ให้มีปริมาณที่เพียงพอเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย

ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานนั้น มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ความต้องการให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและพัฒนาอยู่เสมอ ทรัพยากรพื้นฐานของการบริหารงาน คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของและวิธีการจัดการ คนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดการเกี่ยวกับบุคคล การประสานงานและการควบคุม ในบรรดาองค์ประกอบเหล่านี้ การจัดการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

อำนาจ แสงสว่าง (2540 : 3) สรุปความสำคัญของการบริหารงานบุคคลได้ว่าเป็นพลังอำนาจใหม่ซึ่งเป็นส่วนประกอบโครงสร้างขององค์กร ก่อให้เกิดประโยชน์ที่องค์กรพึงจะได้รับ โดยการบริหารงานบุคคลที่ดีมีประโยชน์ ซึ่งการบริหารงานบุคคลช่วยพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการวางแผนงาน เพื่อจัดหาบุคลากรที่ดีมีคุณภาพเข้ามาเป็นบุคลากรที่ดีให้แก่องค์กร ซึ่งต้องปฏิบัติงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถ ช่วยพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงาน โดยการฝึกอบรมทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน และช่วยพัฒนาสังคมภายในองค์กรให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ขจัดปัญหาความขัดแย้งซึ่งจะทำให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 7) สรุปความสำคัญของการบริหารงานบุคคลว่า บุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหาร โดยเฉพาะการบริหารการศึกษา ดังนั้นในกระบวนการบริหารการศึกษาก็กำหนดให้การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานสามารถดึงดูดและบำรุงรักษาคนดี มีความรู้ความสามารถไว้ในหน่วยงานให้มากที่สุดและนานที่สุดเท่าที่หน่วยงานต้องการ การกระทำเช่นนี้ได้หน่วยงานจะต้องมีการบริหารงานบุคคลที่ดีเป็นส่วนสำคัญในการบริหาร

จากแนวคิดของนักวิชาการ คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหาร เพราะองค์กรจะประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรคนที่เหมาะสมกับงาน การบำรุงรักษาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ การให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรและพัฒนาบุคลากร

ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ซึ่งจะทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งย่อมเป็นผลดีต่อความสำเร็จความเจริญเติบโตและพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้น

หลักการทั่วไปของการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลโดยทั่วไปมี 2 ระบบ ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) และระบบคุณธรรม (Merit System)

การบริหารงานระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) มีความหมายเช่นเดียวกับระบบชুবเลี้ยงหรือระบบเน่าหนอนซอนไซ (Spoil System) ระบบเล่นพวก (Nepotism) และระบบชอบพอเป็นพิเศษ (Favoritism) เป็นต้น ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบดั้งเดิมที่ใช้สืบต่อกันมานาน ทั้งในเอเชีย ยุโรป และอเมริกา แหล่งกำเนิดของระบบอุปถัมภ์คือประเทศจีน ซึ่งในสมัยโบราณข้าราชการจีนมีการคัดเลือก 3 วิธี คือ การสืบสายโลหิต การแลกเปลี่ยน และการชอบพอเป็นพิเศษ ลักษณะที่สำคัญคือ ไม่คำนึงถึงความรู้ความสามารถ ไม่เปิดโอกาสที่เท่าเทียมกันในการเลือกสรร มักมีอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของหน่วยงาน ข้อดีของระบบนี้คือ รวดเร็ว แก้ไขสะดวก มีความขัดแย้งในการตัดสินใจน้อย เหมาะสมกับบางตำแหน่ง และสอดคล้องกับการปกครองที่มีระบบพรรคการเมือง ส่วนข้อเสียคือ ไม่มีหลักประกันว่าจะได้คนที่มีความรู้ ความสามารถ มุ่งรับใช้คนมากกว่าหน่วยงาน ขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานไม่ดี และพัฒนาได้ยาก

การบริหารงานระบบคุณธรรม (Merit System) เกิดจากความพยายามที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของระบบอุปถัมภ์ โดยเป็นระบบการบริหารบุคคลที่อาศัยความรู้ความสามารถของบุคคลเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนตัว มีลักษณะสำคัญดังนี้

1. หลักความสามารถ (Competence) เป็นการถือความสามารถของบุคคลเป็นสำคัญ เพื่อให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ และต้องสามารถใช้ความรู้มาปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อย่างเต็มที่

2. หลักความเสมอภาค (Equality Opportunity) เป็นการให้โอกาสที่เท่าเทียมกันแก่บุคคลทั้งในการเข้าสู่การเป็นราชการและอยู่ในระหว่างการเป็นข้าราชการ ซึ่งเป็นแนวคิดตามหลักประชาธิปไตยที่ให้สิทธิเสมอภาคแก่บุคคลภายในขอบเขตของกฎหมาย โดยถือว่าทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคด้วยคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ที่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

3. หลักความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ (Security of Tenure) ซึ่งต้องได้รับการยอมรับและคุ้มครองตามกฎหมาย คือ จะไม่ถูกปลดออกหรือไล่ออกจากงานโดยไม่มีเหตุที่พิสูจน์ได้ หลักการนี้มุ่งให้ข้าราชการเกิดความมั่นคงถาวรในอาชีพ และเกิดความรู้สึกมั่นคงที่จะแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องคำนึงถึงเหตุผลส่วนตัวหรือทางการเมือง

4. หลักความเป็นกลางทางการเมือง (Political Neutrality) คือ การที่ข้าราชการประจำต้องเป็นกลางทางการเมือง และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามนโยบายของรัฐบาลอย่างเต็มความสามารถโดยไม่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใด แต่ยังคงสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

ข้อดีของการบริหารงานระบบคุณธรรม (Merit System) คือ สอดคล้องกับระบบประชาธิปไตย โดยที่เน้นความเสมอภาค ได้คนดีมีความรู้ ความสามารถเข้ามาทำงาน สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน และช่วยหน่วยงานมีประสิทธิภาพ ส่วนข้อเสีย คือ ถ้าค่าใช้จ่ายในการสอบแข่งขันสูง สร้างความสัมพันธ์แบบเป็นทางการมากเกินไป และทำได้ยาก เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อีสร่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังคน การกำหนดตำแหน่ง และการขอลือ่นตำแหน่ง บุคลากรทางการศึกษาและวิทยฐานะข้าราชการครู

2. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

2.1 ดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา กรณีได้รับมอบอำนาจจาก อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

2.2 การจ้างลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว

2.3 การแต่งตั้ง ย้าย โอนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.4 การบรรจุกลับเข้ารับราชการ การบรรจุกลับเข้ารับราชการตาม

กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรณีออกจากราชการ (มาตรา 64) ออกจากราชการตามมติคณะรัฐมนตรี (มาตรา 65) ออกจากราชการเพื่อรับราชการทหาร ตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร (มาตรา 66) และลาออกจากพนักงานส่วนท้องถิ่น หรือ ข้าราชการอื่นที่ไม่ใช่ข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา (มาตรา 67)

2.5 การรักษาราชการแทนและรักษาในตำแหน่ง มีแนวทางปฏิบัติดังนี้
กรณีที่ไม่มีการดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการ ได้ให้รอง ผู้อำนวยการสถานศึกษารักษาราชการแทน ถ้ามีรองผู้อำนวยการสถานศึกษาหลายคน ให้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่งตั้งรองผู้อำนวยการสถานศึกษาคนใดคนหนึ่ง รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรอง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ให้สถานศึกษา เสนอข้าราชการที่เหมาะสม ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่งตั้งข้าราชการใน สถานศึกษาคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน (มาตรา 54 แห่งกฎหมายระเบียบบริหาร ราชการกระทรวงศึกษาธิการ)

3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ประกอบด้วย การ พัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การเลื่อนขั้นเงินเดือนข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษา การเพิ่มค่าจ้างลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว การดำเนินการเกี่ยวกับ บัญชีถือจ่ายเงินเดือน ให้ดำเนินการตามที่กระทรวงการคลังกำหนด เงินวิทยฐานะและ ค่าตอบแทนอื่น ให้ดำเนินการตามที่กระทรวงการคลังกำหนด และงานทะเบียนประวัติ

4. วินัยและการรักษาวินัย

โดยสรุปการบริหารงานบุคคล คือ การสรรหาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับหน้าที่ วางแผนจัดหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ส่งเสริมให้ ครูเป็นแบบอย่างที่ดี วางแผนกำหนดหน้าที่และแนวปฏิบัติของบุคลากร ทยอยงัดเชิดชูเกียรติ ของบุคลากร สรรหาบุคลากรดีเด่น และส่งเสริมจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า

4. การบริหารงานทั่วไป

งานบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนด โดยมีบทบาทหลัก ในการประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการ

ให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งเน้นพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความ โปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็น ไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี เลื่อมใส ศรัทธาและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจดังนี้

1. การวางแผน ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) ซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญและเป็นทิศทางของโรงเรียนในการดำเนินงานตามเป้าหมาย และมีสัมพันธ์กับการบริหาร การบริหารจะเป็นกิจกรรมที่เป็นแนวทางหรือทิศทางให้คณะครูในโรงเรียนจะปฏิบัติเพื่อไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งเป้าหมายยังเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารที่จะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ และเป้าหมายยังมีอิทธิพลต่อความตั้งใจหรือความปรารถนาของผู้บริหาร และเป้าหมายยังเป็นผลสะท้อนถึงผลของการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น โรงเรียนจะต้องกำหนดเป้าหมายเป็นทิศทางของการบริหารการวางแผนงาน

1.2 การวางแผน (Planning) เป็นการนำเป้าหมายของโรงเรียนมาวางแผนงานของโรงเรียน โดยการวางแผนกลยุทธ์เป็นแผนระยะยาวที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยการกำหนดกรอบระยะเวลากิจกรรมและทรัพยากร เช่น คน เงิน วัสดุ สถานที่ จากแผนกลยุทธ์จะนำมาสู่แผนปฏิบัติการ เป็นแผนระยะสั้นหรือแผนปฏิบัติการรายปีที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายโดยมีการประเมินเพื่อนำไปสู่การปรับปรุง เพื่อใช้ในการติดตามดูแล กำกับ และตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายและระยะเวลาการปฏิบัติงาน

2. งานธุรการ เป็นงานส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการและงานอื่น ๆ ในโรงเรียนให้ดำเนิน ไปด้วยดี โดยจะมีบุคลากรที่เป็นผู้ช่วยครูใหญ่ดูแลงานในส่วนต่าง ๆ ประกอบด้วย

2.1 งานสารบรรณ เป็นงานเกี่ยวกับหนังสือเข้าและออกจาก โรงเรียน

2.2 งานจัดทำงบประมาณประจำปีและการเสนอขออนุมัติ

2.3 งานการเงิน โรงเรียนและการบัญชีโรงเรียน เป็นงานควบคุม รักษา จัดทำงบประมาณการใช้จ่าย รักษาหลักฐานการใช้จ่าย และการจัดทำบัญชีโรงเรียน การเก็บรักษาเงิน โรงเรียนให้ถูกต้องตามระเบียบการเก็บรักษาเงิน

2.4 งานจัดซื้อจัดจ้างและควบคุมการเบิกจ่ายพัสดุ

2.5 งานทะเบียนนักเรียน ครู บุคลากรในโรงเรียน

2.6 งานจัดทำสถิตินักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน และข้อมูลสารสนเทศในโรงเรียน

2.7 งานอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดการใช้ห้องเรียน อาคารสถานที่ การจัดพัฒนาอาคารสถานที่และห้องเรียน การรักษาความปลอดภัย การกำหนดมาตรการป้องกันอัคคีภัย ภัยธรรมชาติ อุบัติภัย การจัดทำทะเบียนประวัติการใช้และการซ่อมแซมอาคาร

3. งานกิจการนักเรียน งานกิจการนักเรียนเป็นงานข้อมูลของนักเรียน การติดตามดูแลนักเรียน การให้คำปรึกษา การแนะแนว การบันทึกและติดตามการมาเรียนของนักเรียน การทำระเบียบสะสม การใช้ข้อมูลประเมินผลการเรียนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา นักเรียน การรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ การแก้ไขปัญหาให้นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ ทั้งนี้จะต้องทำงานร่วมกับครูประจำชั้น รวมทั้งการดูแลนักเรียนพิเศษที่มีข้อบกพร่องในการเรียน เช่น เด็กเรียนอ่อน เด็กที่มีปัญหาทางสติปัญญา มีปัญหาทางอารมณ์ ปัญหาทางครอบครัว และปัญหาทางสังคม

4. ความสัมพันธ์ชุมชนกับ โรงเรียน งานสัมพันธ์ชุมชนจะต้องมีการสำรวจความต้องการของชุมชน และการให้บริการแก่ชุมชน เพื่อความร่วมมือและการส่งเสริมความสัมพันธ์ในการสร้างความเข้าใจที่ดี ความสัมพันธ์ชุมชนอาจจัดได้หลายประการ คือ การประชุมผู้ปกครอง การเชิญผู้ปกครองหรือคนในชุมชนเป็นวิทยากร การสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง การจัดตั้งสมาคมครูกับผู้ปกครองของโรงเรียน การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า การเชิญผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนเป็นกรรมการบริหาร โรงเรียน เป็นต้น

โดยสรุป การบริหารทั่วไป คือ การจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนด ประกอบด้วย การวางแผน การส่งเสริม สนับสนุนงานวิชาการ การจัดการข้อมูลของนักเรียน และความสัมพันธ์ชุมชนกับโรงเรียน โดยมีบทบาทหลักในการประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกระดับ มุ่งเน้นพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

บริบทของโรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม

1. ข้อมูลทั่วไป

1. โรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม ตั้งอยู่ที่ 200 หมู่ที่ 3 ถนนกฤษมานิค อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44120 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

2. เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล 1) ถึงระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)

3. มีเขตพื้นที่บริการ ได้แก่ หมู่ที่ 3 4 5 ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

2. ข้อมูลด้านการบริหาร

1. ผู้บริหาร คือ นายเกษม สิงห์สุพรรณ

2. ผู้ช่วยผู้บริหาร คือ นายพิชิตนครินทร์ อินทร์โทโล่

3. ประวัติโดยย่อ

โรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม ก่อตั้งเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2468 ทางราชการได้กำหนดให้เป็นโรงเรียนประชาบาล และให้ชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนประชาบาลตำบลหนองแสง 1” มีนายฮวด ศิริเลิศ เป็นครูใหญ่คนแรก เปิดทำการสอนจากชั้นเตรียมประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

พ.ศ. 2495 ได้เปลี่ยนชื่อใหม่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2495 เป็น “โรงเรียนบ้านหนองแสง (วาปีวิทยาคม)”

พ.ศ. 2505 ทางราชการได้อนุญาตให้โรงเรียนเปิดทำการสอนชั้นเด็กเล็ก จำนวน 1 ห้องเรียน

วันที่ 1 ตุลาคม 2509 ทางราชการได้โอนโรงเรียนจากกระทรวงศึกษาธิการ ไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

วันที่ 20 มกราคม 2518 ได้ร่วมกับโรงเรียนบ้านหนองแสง (อุปถัมภ์สตรี) รวมทั้งบุคลากรและทรัพย์สินต่าง ๆ โดยให้ชั้นประถมศึกษาตอนต้นเรียนที่เดิม ส่วนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ให้ไปใช้อาคารเรียนที่โรงเรียนบ้านหนองแสง (อุปถัมภ์สตรี) ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในปัจจุบัน

ปีการศึกษา 2521 ได้จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งมี 5 กลุ่มประสบการณ์

4. วิสัยทัศน์

โรงเรียนอนุบาลวาปีปทุม จัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน มีระบบสารสนเทศที่สมบูรณ์ เป็นปัจจุบันทันสมัย โดยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการฝึกปฏิบัติจริง สามารถสืบเสาะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ตามที่ตนเองสนใจและต้องการ เพื่อนำไปสู่การคิด วิเคราะห์หาเหตุผล โดยใช้กระบวนการทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มีทักษะเบื้องต้นทางด้าน คอมพิวเตอร์ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ใฝ่ศึกษาหาความรู้ภายในปีการศึกษา 2551 สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้คุณธรรมนำความรู้

5. การกิจ

1. ปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย
 2. จัดกระบวนการเรียนรู้ตรงตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 3. จัดให้มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง
 4. จัดและใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน
 5. จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
 6. ระดมทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษา
 7. บริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม
 8. นำเทคโนโลยี ระบบสารสนเทศมาสนับสนุนการจัดการศึกษา
 9. พัฒนาผู้เรียนให้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์
6. เป้าหมาย / จุดหมาย

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง มีคุณธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตนตาม

หลักของพระพุทธศาสนา

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ รักการอ่าน การเขียนและการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทาง

วิทยาศาสตร์ มีศักยภาพในการจัดการ

4. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญา

ไทย ทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาสิ่งแวดล้อม

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพและบุคลิกที่ดี
6. มีจิตสำนึกรักประเทศชาติ ท้องถิ่น และสร้างประโยชน์ให้สังคม

7. ระบบโครงสร้างการบริหารโรงเรียน

โรงเรียนมีการแบ่งโครงสร้างออกเป็น 4 งาน ได้แก่

- 7.1 งานด้านวิชาการ
- 7.2 งานด้านงบประมาณ
- 7.3 งานด้านการบริหารงานบุคคล
- 7.4 งานด้านการบริหารทั่วไป

8. สภาพความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

จากการประเมินมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติขององค์กรภายในปีการศึกษา 2551 มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนา การศึกษา พบว่า โรงเรียนอนุบาลวชิรปุณม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้ดำเนินการให้บริการและให้ความร่วมมือกับชุมชน แต่มีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้นทำให้มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการศึกษาของ โรงเรียนเป็นอย่างมาก มีสาเหตุมาจาก

8.1 ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองและชุมชนมีความเห็นว่า เขาเป็น แต่ผู้ให้ฝ่ายเดียว ไม่เคยได้รับประโยชน์อะไรจากโรงเรียน โรงเรียนรับอย่างเดียว ผู้ปกครอง และชุมชนจึง ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัด

8.2 ขาดความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนในด้านการอบรมสั่งสอน ดูแล และการตรวจสอบการเรียนของบุตรหลาน ถือว่าเป็นหน้าที่ของ โรงเรียนฝ่ายเดียว เด็กทำผิดถือว่าเป็นหน้าที่ของครู

8.3 เกิดความขัดแย้งระหว่างครูกับผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการลงโทษนักเรียน

8.4 รายได้ของชุมชนต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่ต้องไปทำงานต่างถิ่น จึงขาด โอกาสที่จะร่วมสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมของ โรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540 : 44) วิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาบทบาทของชุมชนต่อการ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานด้านวิชาการของ โรงเรียนนั้น ปრაกฏว่า ร้อยละ 100 เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ควรจะให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในด้านวิชาการใน โรงเรียน ซึ่งอยู่ใน ลักษณะต่าง ๆ ที่มีความคิดเห็นเกินร้อยละ 50 ซึ่ง โรงเรียนต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วม คือ เป็น

วิทยากรท้องถิ่น ทรนรงค์เข้าเรียนต่อของนักเรียน จัดหาหนังสือเข้าห้องสมุด ควบคุมความประพฤติของนักเรียน

ศิริกาญจน์ โกตุมภ์ (2542 : 225) วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับบริบทของชุมชนหลายประการ คือ บริบทของชุมชนที่มาจากอุดมการณ์การพัฒนาประเทศ นโยบายในการจัดการศึกษา และเงื่อนไขที่สำคัญในชุมชนหลายประการ เช่น เงื่อนไขทางด้านพื้นฐานความคิดของคนในชุมชนซึ่งได้แก่ ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของคนในชุมชน ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการถ่ายทอดการเรียนรู้ การรวมกลุ่มของคนในชุมชน และความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส ผู้บริหาร โรงเรียน คณะครู กลุ่มวิทยากรภายนอก กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน รวมถึงเงื่อนไขทางด้านชุมชน ซึ่งได้แก่ สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และความรู้สึกเป็นเจ้าของ โรงเรียนของคนในชุมชน

ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

เฉลิม มุ่งปั้นกลาง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระปัญหาการวางแผนการบริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี ตามกระบวนการวางแผน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ขั้นกำหนดแผน ขั้นนำแผนไปปฏิบัติ ขั้นติดตามประเมินผลแผน พบว่า ครู-อาจารย์โดยส่วนรวมจำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียน มีปัญหาการวางแผนการบริหารงานในโรงเรียนทั้ง 4 ขั้นตอนอยู่ในระดับกลาง เรียงอันดับปัญหาจากมากไปหาน้อย คือ ขั้นศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ได้แก่ การศึกษานโยบายของหน่วยงานเกี่ยวกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและการให้ครู-อาจารย์มีส่วนร่วมในการศึกษาความต้องการ ขั้นกำหนดแผน ได้แก่ การให้คณะกรรมการของโรงเรียนและครูมีส่วนร่วมในการวางแผน การวางแผนมีความสอดคล้องประสานสัมพันธ์กับนโยบายของ สปช. สปจ. สปอ. ของกลุ่มโรงเรียน ขั้นนำแผนไปปฏิบัติ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณให้เป็นไปตามแผนโครงการ จากหน่วยงานระดับสูงและการรายงานความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามแผนอย่างเป็นระบบ และทันตามกำหนดเวลา ขั้นติดตามประเมินผลแผน ได้แก่ การจัดทำเอกสารสรุปผลการประเมินผล ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน มีการประเมินผลแผนร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน ครู-อาจารย์ที่มีสถานภาพต่างกัน และปฏิบัติงานใน

โรงเรียนขนาดต่างกัน มีปัญหาการวางแผนการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

ชมเชย พงษ์เจริญ (2542 : 136) วิจัยเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีต่อ กิจกรรมของโรงเรียนใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีส่วนในกิจกรรมของโรงเรียน มีการเข้าร่วมประชุมที่ โรงเรียนจัดขึ้นเกือบทุกครั้ง ส่วนกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ผู้ปกครองนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้ง

พรทิพา จตุสุคนธ์ (2542 : 120-121) วิจัยพบว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมเกิดจาก กระบวนการทางสังคมในชุมชนที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง รูปแบบของการมีส่วนร่วมใน อดีตจึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ชุมชน สถาบันชุมชนที่บ่มเพาะให้เกิดกระบวนการทางสังคมในอดีต อัน ได้แก่ ความช่วยเหลือเกื้อกูล การเรียนรู้ร่วมกัน กระทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความสามัคคี และเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน คือ วัด สถาบันของชุมชน เป็นศูนย์กลางของการมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา จัดการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน ในชุมชน ด้วยความร่วมมือของพระ และชาวบ้านที่มี ส่วนร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับประโยชน์จากการจัดการศึกษา

วันเพ็ญ สวนรัตนชัย (2544 : 86-87) วิจัยเกี่ยวกับ ทักษะต่อบทบาทการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครอง พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองอยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บทบาทการร่วมวางแผน การศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 รองลงมาคือ บทบาทประสานความร่วมมือกับโรงเรียน การ เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างกับทักษะต่อบทบาทการมี ส่วนร่วมปรากฏว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะต่อบทบาทการมีส่วนร่วม ส่วนกลุ่ม ตัวอย่างที่มีการศึกษามีความรู้ระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีมีความสัมพันธ์กับทักษะ ต่อบทบาทการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 แสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลมีความรู้ก็ทำให้ต้องการแสดงความคิดเห็น แสดงบทบาท หรือต้องการเข้าไปมีส่วนร่วม บทบาทการมีส่วนร่วม โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับความพร้อมต่อการเข้าเป็นกรรมการ โดยรวม

ฉลอง คงเจริญ (2545 : บทคัดย่อ) วิจัยเกี่ยวกับ คุณลักษณะและความคิดเห็นของ ผู้ปกครองนักเรียนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า (1) ผู้ปกครองนักเรียนมีคุณลักษณะที่ แสดงออกทางความคิดต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ โรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับ

มาก (2) ผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในด้านการวางแผนจัดการศึกษา การจัดหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะ โดยรวมของผู้ปกครองนักเรียนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยรวมและเป็นรายด้าน มีสหสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชัชสิน บุญภูมิ (2547 : บทคัดย่อ) วิจัยเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองชัยภูมิ พบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย คือด้านการบริหารทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคลากร

2. ความต้องการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาในทุกด้าน โดยในด้านวิชาการต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และแนวทางการพัฒนาวิชาการให้เป็นที่ไปตามความต้องการของชุมชน ด้านงบประมาณต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงบประมาณ และกำกับติดตามการบริหารจัดการเกี่ยวกับงบประมาณของสถานศึกษา ส่วนด้านการบริหารงานบุคคลต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมด้านสวัสดิการให้กับบุคลากรที่ประพฤติดี มีคุณธรรมให้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ และด้านการบริหารทั่วไปต้องการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรจากส่วนต่าง ๆ ในชุมชน และนอกชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และระบบสาธารณูปโภคให้เพียงพอ

พินิจ พรหมณ์แก้ว (2550 : เว็บบไซต์) วิจัยเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมมากที่สุดอันดับที่ 1 คือ ด้านการบริหารทั่วไป รองลงมาด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ เป็นอันดับที่ 2 และ 3 ส่วนด้านบุคลากร มีส่วนร่วมเป็นอันดับสุดท้าย

2. ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

4. ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

5. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

6. ประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชนในโรงเรียนเทศบาล 7 บ้านหนองตาพุด เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Rideout (1997 : 3348-A) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในนิวฟันด์แลนด์และลาบราดอร์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู อาจารย์ มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อย และในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุด ทั้งผู้ปกครองและครู-อาจารย์ มีความต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือในการดำเนินงานดังกล่าว และทั้ง 4 กลุ่ม ไม่มีความต้องการให้เกิดการให้ผู้นักเรียนได้ส่วนเสียเข้ามา มีบทบาทในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียน โดยตรงมีอำนาจในการบริหารจัดการบุคลากร โดยตรง ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้

Montera (1997 : 3768-A) ได้ศึกษาเรื่องนักรักการศึกษายุโรปที่จะไม่ปฏิรูปการศึกษาต่อไป เนื่องจากบทเรียนที่ผ่านมาได้มีความพยายามศึกษาวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลของโรงเรียนผู้นำการปฏิรูปยอมรับว่าวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วและดีแล้วถูกเปลี่ยนไปตามความจำเป็นสำหรับการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนครั้งนี้คือ การต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนกลุ่มน้อยที่

ยากจน ปรักหัก และมัจฉ์สัถ์มาก ที่ซึ่งนักเรียนไม่สามารถเรียนอยู่ในโรงเรียนนั้น ได้จึงได้ลาออกจากโรงเรียนนั้นไปเป็นจำนวนมาก สาเหตุหนึ่งมาจากการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างไม่ต่อเนื่องและเกิดความสั่มเหลวในการทำงาน ซึ่งเกิดการแตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมจากบ้านของนักเรียนและวัฒนธรรมของโรงเรียน ข้อแตกต่างเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่เหมาะสมเป็นจำนวนของนักเรียน จึงทำให้เขาลาออกทำให้เกิดความวุ่นวายการต่อต้าน และทำให้เกิดการถอนตัวออกจากสังคมนั้น มีผลต่อร่างกายและจิตใจของนักเรียนเองจากการศึกษาชุมชนกลุ่มน้อยจำนวนมากเป็น โรงเรียนประถมศึกษา การค้นคว้า ได้มีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าข้อมูลที่ทำให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน ตลอดจนโครงการที่ 1 ในระยะเวลา 4 ปี เป็นการศึกษา 3 มิติที่ได้รับการตรวจสอบแล้วระหว่างความสัมพันธ์ของบ้าน โรงเรียน ชุมชน โดยการวางกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งแต่ละกิจกรรมเป็นการตกลงระหว่างผู้ปกครอง และบุคคลภายใน โรงเรียน ในกิจกรรมนั้นจะมีครู-อาจารย์เป็นผู้ช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนของเด็ก การศึกษานั้นนำไปสู่การทดสอบหลายด้าน และการรวบรวมข้อมูลในปีแรก ๆ ไปสู่ปีที่ 4 ของโครงการ ผลปรากฏว่ามีการพัฒนาไปสู่หลายมิติตลอดการทดลองทั้ง 2 ช่วงเวลา

Harris (1998 : 1437-A) ได้ศึกษาลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในเมืองนามิเบียกับชุมชน โดยมีกรอบความคิดว่า ความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ก่อนที่นามิเบียทำความตกลงร่วมมือกับประเทศในทวีปยุโรป ชุมชนจะเป็นองค์กรที่มีบทบาทโดยตรงในการดูแลการจัดการศึกษา โดยการฝึกอบรมเยาวชนจะทำงานร่วมมือกับโรงเรียน ภายหลังจากมีการนำระบบการจัดการศึกษาจากยุโรปมาใช้ในราวต้นศตวรรษที่ 18 ทำให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาลดลง แต่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาชีพการเรียนการสอนเข้ามามีบทบาทหน้าที่แทนในช่วงนั้นกระทรวงศึกษาธิการของนามิเบียได้กำหนดเป้าหมายให้ทุกหน่วยเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการจัดการศึกษา และยังคงเน้นบทบาทสำคัญของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยสรุปแล้วการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาทุกฝ่าย เพื่อสร้างสรรค์และดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาระดับชาติ

Sanders (2002 : 2118-A) ได้ทำการศึกษาความต้องการร่วมมือและการเพิ่มการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการเรียนของนักเรียนอัฟริกัน

อเมริกา โดยจัดรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทดลองปฏิบัติ เพื่อเพิ่มพูนความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างบ้านกับ โรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในประเทศอเมริกา การวิจัยเป็นแบบการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรของ โรงเรียน โดยผู้เข้าร่วมโครงการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการต้องปฏิบัติตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ ปัญหา การสำรวจ การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผลการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เมื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมใน โรงเรียนมากยิ่งขึ้น จะทำให้มีการเพิ่มการสื่อสารและความร่วมมือ โรงเรียนกับผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น นักเรียนมีผลการเรียนดีเพิ่มขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ทราบว่า การที่โรงเรียนให้ความสำคัญกับชุมชนในการให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น จะทำให้ การพัฒนางานด้านการศึกษาของโรงเรียนประสบผลสำเร็จมากขึ้น โรงเรียนสามารถจัด หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ มากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY